
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ KAMPÜS CAMİİ EKSENİNDE İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ KIZ ÖĞRENCİLERİNİN CAMİ VE CEMAAT İLİŞKİLERİNİN MAHİYETİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION OF MOSQUE AND COMMUNITY RELATIONS OF FEMALE FACULTY OF ISLAMIC STUDIES STUDENTS IN THE EXAMPLE OF THE CAMPUS MOSQUE OF İBRAHİM CECEN UNIVERSITY

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAFA
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Din Sosyolojisi Bilim Dalı
msafa@agri.edu.tr
orcid.org/0000-0002-6202-2315

Atıf Gösterme: SAFA, Mustafa, “Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüs Camii Ekseninde İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Cami ve Cemaat İlişkilerinin Mahiyeti Üzerine bir Değerlendirme”, *Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)*, Aralık 2020 (7), s.110-134.

Geliş Tarihi:

18 Aralık 2020

Kabul Tarihi:

26 Aralık 2020

© 2020 AGİİD

Tüm Hakları Saklıdır.

Özet: Bu çalışmanın amacı, dini yükseköğrenim gören İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerindeki kız öğrencilerin Kampüs Camii ile ilişkilerini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi örneğinde incelemektir. Günlük beş vakit ibadet mekânı olarak toplumla iç içe toplumun tamamına ulaşan en aktif kurumların biri olan cami, aynı zamanda toplumun dini sosyalleşmesinde de en işlevsel kurumdur. Müslüman toplumlarda ve toplumumuzda kadınların camiye gitme ve cemaate katılmaları tarihi bir problem olarak hep var olagelmıştır. Özellikle toplumumuzda kadınların camiye gitme ve cemaate katılma alışkanlıkları yok denecek kadar azdır. Yüksek dini öğrenim gören, toplumda aktif din hizmeti yürütebilecek pedagojik formasyonla yetiştirilen İlahiyat ve İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinin cami algıları, cami farkındalıkları, camideki yaygın din eğitimiyle ilişkileri, cami merkezli performansları ve camiden beklentileri, öğrencilerin görev alanları ve toplumla iletişimleri açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüsünde cami ile yan yana bulunan İslami İlimler Fakültesinde okuyan kız öğrencilerin hazırlık eğitimi dahil beş yıllık eğitimleri sürecinde cami algı ve alışkanlıkları Kampüs Camii ekseninde incelenmiştir. İki bölümden oluşan araştırmada birinci bölümde kız öğrencilerin Kampüs Camii ile canlı ilişkilerinin olup olmadığı ve camiye olan ilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde kız öğrencilerin cami merkezli performansları ve camiden beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada doğrudan gözlem yöntemi anket tekniği uygulanmış, açık uçlu üç soruyla da öğrencilerin görüş, teklif ve talepleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın diğer İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerindeki benzer durum ve tutumlara da ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dini Sosyalleşme, Dini Yükseköğrenim, Kampüs Camii, İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencileri.*

Abstract: The aim of this study is to examine the relationship of female students of the Faculties of Theology and Islamic Studies with the Campus Mosque utilizing the example of the Faculty of Islamic Studies of Ağrı İbrahim Cecen University. The mosque, as a place of worship for five times a day is one of the most active institutions reaching the entire society, additionally it is the most

---

functional institution in the religious socialization of the society. In Muslim societies and our society as well, women's attendance to the congregation in the mosque has always been a historical problem. Specifically in our society, women do not habitually go to the mosque and join the congregation. The mosque perceptions of female students of the Faculty of Theology and Islamic Studies, their awareness of mosques, their relations with common religious education in the mosque, their mosque-centered performances and their expectations from the mosque are particularly crucial in carrying out their duties and establish communication with the society, as they are the ones who receive higher religious education and pedagogical formation that equip them to carry out active religious service in the society. In this study, the perceptions and habits of the female students studying at the Faculty of Islamic Studies, which is next to the mosque in Ağrı İbrahim Çecen University Campus, during their five-year education period, including preparatory education, were examined in the axis of the Campus Mosque. The first part of the study, which consists of two parts, determines whether the female students had a active relationship with the Campus Mosque and their interest in the mosque. In the second part of the study, the mosque-centered performances of female students and their expectations from the mosque were examined. The research methodology that was utilized in this study is direct observation and questionnaire techniques, with the aim of understanding the opinions, proposals and demands of the students with three open-ended questions. The research is expected to shed light on similar situations and attitudes in other Theology and Islamic Studies faculties.

Keywords: *Religious socialization, Religious higher education, Campus mosque, Female Islamic Studies Faculty Students.*

Giriş

İslam toplumlarında tarih boyunca camiler, günde beş vakit namazların ifa edildiği ibadet mekanları olduğu gibi aynı zamanda yaygın din hizmeti veren kurumların başında gelmektedir. Hz. Peygamberin rehberliği ve öğretmenliğinde camilerdeki ibadet ve eğitimin hedef kitesini çocuk, genç, yaşlı, kadın-erkek bütün Müslümanların oluşturduğu bilinmektedir. Asr-ı saadet döneminde kadınların camiye devam ettiği, camideki ibadet ve eğitim-öğretim faaliyetlerinden azami ölçüde yararlandıkları rivayet edilmiştir. Günümüzde ise özellikle ülkemizde kadınlarda camiye gitme, cemaate katılma oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Kadınların sadece Ramazan ayında teravih namazlarına, kandil geceleri ve mevlit programlarına katıldıkları, cuma ve bayram namazlarına ise neredeyse hiç katılmadıkları bilinmektedir. Namaz vakitlerinde çarşı pazarda olan kadınların cemaate katılmadıkları, vakit namazlarını kılmak için cemaat dağıldıktan sonra camiye girerek namazlarını kıldıkları görülmektedir. Halbuki günümüzde dünya genelinde toplumlarda kadınların üstlendikleri rollerle ilgili çalışmalarda özellikle dini faaliyetlere kadınların katılımı

araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Yapılan araştırmalarda kadınların dini faaliyetlere katılımının yüksek çıktığı ve dini duyarlılıklarının daha yoğun olduğu gözlemlenmektedir.¹

Ülkemizde özellikle vakit, cuma ve bayram namazlarında camiye gitmeyen cemaate katılmayan kadınların, Ramazan gecelerinde sünnet kabul edilen teravîh namazlarına katılmak için büyük bir gayret gösterdikleri görülmektedir. Onların bu uygulamalarında dini hükümlerden çok geleneğin etkili olduğu söylenebilir. Ramazan ayı teravîh uygulamalarında dini sorumluluklarını yerine getirdiklerini düşünen bu kadınların farz olan cuma ve vakit namazlarında cemaate katılma sorumluluklarıyla ilgili farkındalığının oluşturulması, Hz. Peygamberin ve sahabenin uygulamalarında var olduğu bilinen kadınların camide cemaate katılma uygulamalarının günümüzde de yaşanılabilir hale getirilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bazı tedbirlerin alındığı ve uygulamaya konulduğu bilinmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, kadınlara yönelik vaaz ve irşat faaliyetlerini artırarak, caminin sadece bir ibadet mekânı olmaktan öte genç-yaşlı, kadın-erkek bütün Müslümanlar için yaygın dini eğitim kurumu özelliğini de öne çıkarmaya ve camileri aktif hale getirmeye çalıştığı bilinmektedir. Başkanlık, konuyla ilgili çıkardığı genelgede, Cami Dersleri başlığı altında, cami derslerinin erkeklere ve kadınlara yönelik olmak üzere ayrı ayrı düzenlenebileceği, kadınlara yönelik cami derslerinin bayan din hizmetleri uzmanları ve vaizeler tarafından yürütüleceği, bunlar bulunmadığı takdirde fahrî vaizeler ile liyakatli Bayan Kur'an Kursu öğreticilerinden destek alınacağını vurgulamaktadır.²

Başkanlık, 2007 yılında çıkardığı genelgede “Camilerin İbadete Açılış ve Kapanış Saatlerinin Belirlenmesi” ile ilgili kısımda özellikle cemaatle namaz kılmak isteyen kadınlar için camilerde özel bölümlerin hazırlanacağı ve bu bölümlerin sürekli açık tutulacağını belirterek, kadınların camilere rahat bir şekilde gelmeleri için gerekli kolaylığın sağlanmasını; kadınlar için tuvalet ve abdest alma yerlerinin hazırlanması, cuma, bayram, teravîh ve vakit namazlarını kılabilmeleri için camilerde yeterli yer ayrılması ve bu konuda cami görevlilerinin gerekli rehberliği yapmalarını istemektedir.³

Diyanet İşleri Başkanlığı, özellikle IX ve X. İl Müftüleri Toplantısı Sonuç Bildirgelerinde kadın cemaatin cami faaliyetlerine katılımını artırmak için bazı tedbirlerin alınması ve uygulamaya konulmasıyla ilgili toplantı kararlarını kamuoyuna açıklamıştır.

¹ Inger Furseth- Pal Repstad (2006). *Din Sosyolojisine Giriş*. Çev. İhsan Çapcıoğlu-Halil Aydınalp. Ankara: Birleşik Dağıtım. s. 311.

² Diyanet İşleri Başkanlığı 2007 tarihli Genelge, Madde: 13.

³ 2007 tarihli Genelge, Madde: 18, 29.

Konuyla ilgili Ankara’da yapılan IX. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi 9. Maddede yer alan; “Dinî duyarlılıklarıyla her zaman tebarüz eden kadınların camiye, cemaate ve cuma namazlarına katılımları teşvik edilecektir. Bu amaçla camilerde kadınlara ayrılan fiziki ortamların, başta Ramazan ayı olmak üzere iklim şartlarını da dikkate alarak talebe paralel bir şekilde düzenlenmesi, geliştirilmesi ve uygun imkânlar sağlanması için gerekli girişimlere başlanacaktır. Bu konuda il ve ilçe müftülükleri ile cami dernekleri gerekli katkıyı sağlayacaklardır.” kararı kamuoyuna açıklanmıştır. Yine 2012 yılında Sapanca’da yapılan X. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi 6. maddesinde “Camilerin, İslam kültür ve medeniyetinin kadim estetik anlayışı doğrultusunda inşa edilmesine ve kadın, çocuk, yaşlı ve engellilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak düzenlenmesine özen gösterilmelidir” kararı ile de kadın cemaatin camiye iştirakine engel olacak maniaların kaldırılması için gerekli çalışmaların yapılmasına karar verildiği bildirilmiştir.⁴

Diyanet İşleri Başkanlığının cami eğitimi ve kadın konusuyla ilgili gerekli tedbirleri almaya çalıştığı görülmektedir. Camilerde bu faaliyetleri yürütecek olan bayan görevlilerin yetiştiği İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinde okuyan kız öğrencilerin camide yürütülen ibadet, eğitim ve sosyal faaliyetlere ilgileri bu faaliyetlerle ilişki düzeyleri oldukça önemlidir.

1. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Bu çalışmanın konusu, toplumda kadın ve cami bağlamında İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinin cami farkındalıkları, cami merkezli performansları ve camiden beklentilerini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi örneğinde incelemektir. İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinde dini yükseköğrenim gören, İslam’ın iki temel kaynağı Kitap ve Sünneti öğrenen kız öğrenciler için hemen fakültelerinin yanındaki caminin ne anlama geldiği, cami ile ilişkilerinin hangi boyutta olduğu sorularına cevap aranacaktır.

İslam tarihi boyunca ve günümüzde Müslüman toplumlarda kadınların camilerden ve cemaat namazlarından uzak tutuldukları bilinmektedir. Bu durumla ilgili İslam ve Kadın isimli eserinde Taslaman şu ifadelerle yer vermektedir: “Dinin anlatıldığı ileri sürülen birçok kaynaktan, kadınların cami ve toplu ibadetler ile ilişkileri en alt düzeyde tutulmuştur. Kadınların cemaatle namaz kılmaları, namaz için camiye gitmeleri, cuma namazına katılmaları ya yasaklanmış ya da tavsiye edilmemiştir. Kadınlar için en hayırlı yerin evlerinin

---

⁴ Martı, Huriye (Edt.). (2015). *Diyanet İşleri Başkanlığının Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Konusunda Görüş ve Yaklaşımları*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. s. 48-49.

içi olduğu, kadınların ibadetlerini evlerinde yapmalarının daha hayırlı olduğu ileri sürülmüştür. Bu sınırlamalara bir de hayız halindeyken camilere girmemeleri gerektiği eklenince kadınlar camilerden iyice uzaklaştırılmıştır.”⁵ Kadınların bu şekilde camiden uzaklaştırıldığını ifade eden Taslaman, bu durumun Kur’an ve sünnetten kaynaklanmadığıyla ilgili şu ifadeleri kullanır: “Kadınları camilerden ve toplu ibadetlerden uzak tutmaya çalışan zihniyetin Kuran’daki hiçbir ifadeden destek bulması mümkün değildir. Ayrıca akıl ve fitratla çelişen, kadınları evlerine kapatma yaklaşımı, Peygamberimizin dönemini anlatan birçok tarihi veriyle de çelişmektedir. Medine’de inşa edilen büyük camide, kadın-erkek tüm inananlar toplanır ve beraber ibadet ederlerdi. Kadınlar bayram namazlarına, cuma namazlarına, vakit namazlarına ve topluca yapılan tüm ibadetlere erkeklerle beraber katılır, Peygamberimizin vaazlarını dinler ve buralardaki tartışmalara katılıp dini konularda görüş ifade ederlerdi. O dönemde, bu hususlarda, kadın ve erkek ayrımı yoktu. Medine’deki cami hem dinin hem eğitimin hem de sosyal hayatın merkezi durumundaydı ve kadınlar burada, erkeklerle beraber sosyalleşirlerdi.”⁶

Hz. Peygamber döneminde kadınların günün içinde ve geç saatlerinde, sabah, akşam, yatsı namazlarına iştirak ettiği gibi cuma ve bayram namazlarına cemaat olarak katıldıkları, hatta cenaze namazlarına katıldıkları bilinmektedir. Gece gündüz fark etmeden kadınlar Mescid-i Nebi’de bulunmuşlar, camiye kötülükten uzak, emin bir mekân olarak bilmişlerdir. Caminin bu güven ve emniyetine binaen Hz. Peygamberin, “Geceleyin mescide gidip ibadet etmek için kadınlarınıza izin istediklerinde onlara izin verin” buyurduğu rivayet edilmektedir.⁷

Kur’an-ı Kerim’de ve Hz. Peygamberin uygulamalarında kadınların camiye gitmelerini engelleyen bir emir bulunmadığını dile getiren Yılmaz, Hz. Peygamberden aktarılan; “Kadınlarınızı mescitlerden menetmeyiniz”⁸ rivayetinin bağlayıcılığına dikkat çekerek, Hz. Peygamber döneminde Medineli kadınların vakit namazlarında camiye gittikleri, cuma namazlarına katıldıkları, hatta Hz. Peygamberin mescit dışında namazgahta kılınan bayram namazlarına kadınları davet ettiği ve onların bir kısmının namaza katılırken, adet olanların bayram tekbir ve dualarına iştirak ettiklerini Sahih-i Buhari’deki rivayetler

---

5 Taslaman, Caner-Taslaman, Feryal (2019). İslam ve Kadın. İstanbul: İstanbul Yayınevi. s. 65.

6 Taslaman, 2019: 66.

7 Aycan, İrfan. (2013). “İslam Geleneğinde Cami ve Kadın”. Cami, Kadın ve Aile İçinde, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. s. 16.

8 Buhari, Nikah: 116.

üzerinden anlatır.⁹ Ayrıca, Hz. Peygamber ve dört halife döneminde kadınların camiye gitme sebeplerinin sadece cemaat namazlarına katılma olmadığını belirten Yılmaz, Medine'deki caminin erkekler için olduğu kadar kadınlar için de bir eğitim ve ilim merkezi olduğunu; Hz. Peygamberin kadın ve kız çocuklarının eğitimiyle bizzat kendisinin ilgilendiği gibi özel kadın öğretmenler de görevlendirdiğini; Hz. Peygamber döneminde yaşanan cami merkezli, cinsiyet eşitliğine dayalı bu durumun dört halife döneminde de devam ettiğini, ancak bu uygulamalardan Emeviler döneminde uzaklaşarak, kadınların camiden uzaklaştırıldığını belirtir.¹⁰

Günümüzde ortaöğretim olsun, yükseköğretim olsun ülkemizde eğitim kurumlarında öğrencilerin yarısını kız öğrenciler oluşturmaktadır. Hatta son yıllarda İmam-Hatip Liselerinde, İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinde zaman zaman kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından fazla olabilmektedir. İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinden mezun olan kız öğrenciler mezun olduktan sonra erkekler gibi başka alanlarda çalışabilecekleri gibi özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni ya da Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Din Görevlisi olarak görev alabilmektedirler. Toplumda aktif din hizmeti yürütebilecek pedagojik formasyonla yetiştirilen, yüksek dini öğrenim gören İlahiyat ve İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinin cami algıları, cami farkındalıkları, camideki yaygın din eğitimiyle ilişkileri, cami merkezli performansları ve camiden beklentileri, öğrencilerin görev alanları ve toplumla iletişimleri açısından oldukça önemlidir.

Türkiye'de özellikle 2006 ve 2007 yıllarından sonra kurulan üniversitelerin kampüs projelerinde fakülte binalarıyla beraber camilerin de yer aldığı bilinmektedir. Camilerin yönetiminden sorumlu Diyanet İşleri Başkanlığı kampüs camilerini özel hizmet alanları kapsamında değerlendirerek bu camilerde görev alan din görevlilerinin seçimi ve görev süreçleri için özel kriterler belirlediği bilinmektedir. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi kampüs projesinde yer alan "Hayrettin Atmaca Üniversite Camii" 2013 yılı 1 Şubat cuma günü ilk cuma namazı kılınarak ibadete açılmıştır. 2014 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kampüs Camii'ne İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyım kadrosu tahsis edilmiş, bir imam ve bir müezzin olmak üzere iki din görevlisi bu camide görev yapmaya başlamıştır.

---

9 Yılmaz, Hüseyin (2007). Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi. Değerler Eğitimi Dergisi. C. 5. S. 14. s. 121.

10 Yılmaz, 2007: 122.

Kampüs Camii'nin hemen yüz metre güney cephesinde yer alan İslami İlimler Fakültesi yeni binası, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde hizmete açılmıştır. Araştırmamızda İslami İlimler Fakültesi öğrencileri için bir nevi uygulama merkezi konumunda olan Kampüs Camii'ne kız öğrencilerin ilgileri, cami ve cemaat algıları, günümüzde bir ibadet mekanı olarak görülen caminin dini sosyalleşme ve kız öğrenci motivasyonuna katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan anket uygulamasıyla örgün dini yükseköğrenim kız öğrencilerinin bir yaygın eğitim kurumu olan camiden ne kadar istifade ettikleri, vakit ve cuma namazlarına katılma ile ilgili görüş ve düşünceleri camiden ve din görevlisinden beklentilerinin neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı itibarı ile Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde okuyan yaklaşık 450 kız öğrenciyi kapsamaktadır. 2019 yılı Mayıs ayının son haftasında İslami İlimler Fakültesi hazırlık ve diğer dört sınıfta okuyan kız öğrencilerden ulaşılabilen 221 örneklem öğrencisi ankete katılmış; öğrenciler anket formlarını sınıfta doldurarak teslim etmişlerdir. Anket uygulaması esnasında okulda olmayan ve ikinci öğretimde okuyan kız öğrenciler anket uygulamasının dışında kalmışlardır. Anket formları sınıflarda derse başlamadan önce kız öğrencilere dağıtılarak, cevaplandıktan sonra hemen toplanmış, anket uygulamasında herhangi bir güçlükle karşılaşmamıştır.

2. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Yöntem olarak bu çalışmada karma yöntem diyebileceğimiz nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmaya çalışılmıştır. Nicel yöntem, gözlem ve ölçmeye dayalı, tekrarlanabilen, objektif araştırma yaklaşımıdır. Nitel yöntem ise, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmaya yönelik sürecin izlendiği araştırmadır. Nitel araştırmanın amacı bireylerin toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduklarını anlamak ve içinde yaşadıkları toplumsal dünyayı nasıl algıladıklarını yorumlamaya çalışmaktır. Nitel araştırma, Ne? Nasıl? Niçin? sorularına yanıt arar.¹¹ Bu bağlamda İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinin Kampüs Camii ile ilgili düşünce ve algıları (farkındalıkları), cami merkezli performansları ve cami ve din görevlisinden beklentilerini tespit ve analiz etmek için kapalı anket sorularıyla beraber üç tane de açık uçlu soru sorularak sorular zenginleştirilmiştir. Ayrıca, eğitim ve cami tecrübesiyle yıllardır öğrencinin içinde

---

¹¹ Kurt, Adile Aşkı (Edt. 2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. s. 9.

olan araştırmacının uzun yıllar içinde yaşanmış tecrübeleri öğrenci tutumlarını anlamada ve çözümlenmede önemli rol oynamıştır.

Bu çalışmada araştırmanın bağımsız değişkeni olan İşlami İlimler Fakóltesi kız öğrencilerinin Kampüs Camii'ne karşı tutumları; sınıf seviyeleri, mezun oldukları lise ve ailelerinin yaşadığı köy, ilçe, şehir ve büyükşehir gibi bağımsız değişkenlere göre veriler değerlendirilmeye çalışıldı. Bağımlı değişkenler iki kategoride ele alındı. İlk sekiz soruda kız öğrencilerin Kampüs Camii ile ilişki, farkındalık ve camiye devam konusundaki düşünce ve tutumları ölçölmeye çalışıldı. Sorulan bir açık uçlu soruyla da Kampüs Camii'nin daha iyi hizmet sunabilmesi için daha ne gibi fiziki özelliklerin olmasını istedikleri soruldu. Kız öğrencilerin cami merkezli performanslarını ve caminin öğrenci dindarlığına katkısı hakkında altı tane kapalı uçlu soru soruldu. Diğer ikinci kapalı uçlu soruyla Kampüs Camii ve din görevlisinden öğrencinin dini, sosyal ve psikolojik ne gibi hizmetler beklediği soruldu.

Anket uygulaması sonunda anket formları sıraya konularak düzenlendi, düzenli cevaplandırılmayan veriler temizlendikten sonra veriler spss programına yüklendi. Beşli likert tipi sorulardan oluşan veriler, demografik veriler ve ölçek dışı değerlendirilen sorular frekans dağılımını yardımıyla incelendi. İki grup arasındaki ilişkilerde bağımsız gruplar testi olan t-testi (independent samples t-test) uygulandı. İki den fazla gruplar arasındaki ilişkilerde tek yönlü varyans analizi (one-way anova) kullanıldı.

3. Araştırmanın Hipotezleri

Müslöman toplumlarda geleneksel hale gelmiş olan kadınların camiye cemaat namazlarına gitmeyişleri ve cuma namazlarına katılmayışları Hz. Peygamber dönemindeki Medine kadınlarının düşünce ve uygulamalarına uymamaktadır. Özellikle toplumumuzda "Kadınların özel odalarında kıldıkları namaz, evlerinde kıldıklarından daha faziletlidir, evlerinde kıldıkları namaz da mescitte kıldıklarından daha faziletlidir."¹² rivayetinin sahabe kadınları uygulamalarının ve Hz. Peygamberin teşvik ve tavsiyelerini aktaran rivayetlerin önüne geçtiği ve daha çok kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Yine kadınların cuma namazlarına katılmalarıyla ilgili İşlam fikhındaki "Cuma namazı kadınlara farz değerildir" hükmünün Müslöman toplumlarda "Kadın cuma namazı kılamaz" gibi engelleyici bir hükme dönüşerek gelenekleştiği görölmektedir. Halbuki cuma namazının kadınlara farz olmadığı hükmünün kadınlar cuma namazı kılamaz, caiz değerildir gibi cuma namazı kılmayı engelleyici bir hüküm

¹² Ebu Davud es Sicistani, Süleyman b. Eş'as b. İşhak el-Ezdi, Sünen-i Ebu Davud, ss. 1221-1625; El-Kütübu's-Sitte, (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde, Haz. Salih b. Abdulaziz) Daru's-Selam, Riyad, 2000. Salat, 53.

olmadığı yine fıkıhçılar tarafından açıklanmaktadır.¹³ Buna rağmen geleneksel dini yorumlar ve bu yorumlar üzerinden tarih içinde inşa edilmiş olan kültürel anlayışların toplumda hala genel kabul olarak devam ettiği görülmektedir.¹⁴

Toplumun genelinde erkekler ve kadınlar tarafından dini hüküm gibi benimsenmiş ve kabullenilmiş olan bu ön kabul ve yaklaşımlardan hareketle araştırmanın temel hipotezini şu şekilde ifade edebiliriz: “Günümüz İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerinde dini yükseköğrenim gören kız öğrencilerinin camiye gitme cemaate katılma eğilim düzeyleri geleneksel dinamiklerin etkisi altında şekillenmektedir. Kız öğrenciler fakültelerindeki mescitlerde vakit namazlarını ferdi olarak kılmakta, camiye gitmeye zaman ayırmayı düşünmemekte, Kampüs Camii’nin dini sosyalleşmesine ve camideki yaygın eğitime ve caminin gerçekleştireceği sosyal faaliyetlere ihtiyaç duymamaktadır. Cuma namazlarının üniversite öğrencilerinin dindarlığına katkı sağlayacağını düşünmemektedir. Bundan dolayı Kampüs Camii ve din görevlisinden temel dini bilgiler, sosyal ve psikolojik hizmetler alabileceğini düşünmemektedir.”

Araştırmada İslami İlimler Fakültesinde okuyan kız öğrencilerle ilgili bu temel hipotezi destekleyen ve test edilmesine yardımcı olacak şu alt hipotezlere yer verilmiştir:

- 1) Kız öğrencilerin Kampüs Camii’ne gitme ve cemaate katılma açısından cami farkındalıkları çok düşüktür.
- 2) Kız öğrenciler, Kampüs Camii’nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısının olmadığını düşünmektedirler.
- 3) Kız öğrenciler, Kampüs Camii’nin ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyaç duymamaktadırlar.
- 4) Kız öğrenciler Kampüs Camii’nin öğrenciler için dini, sosyal ve psikolojik herhangi bir etkinlik yapmasını istememektedirler.
- 5) Kız öğrencilerin mezun oldukları okula göre bayanların cemaat namazlarına katılmasının toplum dindarlığına katkı düzeylerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma vardır.
- 6) Lise ve İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrenciler arasında bayanların cuma namazlarına gitmesi tutumlarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma vardır.
- 7) Kız öğrencilerin ailelerinin oturduğu yere göre Kampüs Camii merkezli performanslarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma vardır.

¹³ İlmihal (İman ve İbadetler), (2012). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. C. I. s. 290.

¹⁴ Adınalp, Halil (2018). *Din ve Dünyevileşme: Kuzey Kıbrıs Örneği*, İstanbul: Çamlıca Yayınları. s. 26.

4. İslami İlimler Fakültesi Kız Örneklem Öğrencilerinin Olgusal Durumu

Örneklem öğrencilerine sorulan sorulardan bir kısmı olgusal sorulardır. Olgusal sorular, onların sabit, sosyal ve kişisel birtakım özellikleriyle ilgili bilgiler elde etmek için sorulmuştur. İslami İlimler Fakültesi örneklem grubunu oluşturan kız öğrencilerin olgusal durumlarıyla ilgili bağımsız değişken dediğimiz kişisel özellikleri, İmam-Hatip Lisesi ya da normal lise mezunu olma, ailesinin oturduğu yerleşim yeri yani öğrencinin yetiştiği köy, ilçe, şehir ya da büyükşehir, şu anda kaçınıcı sınıfta olduğu gibi olgusal durumlara bağlı özellikler, öğrencinin camiye bakış açısını, yaklaşımını, cami ile ilişkilerini anlamada önemli katkı sağlayacak değişkenlerdir. Bundan dolayı araştırmanın konusuna uygun olarak İslami İlimler Fakültesinde okuyan kız örneklem grubu öğrencilerinin olgusal durumu, öğrencinin şu anda okuduğu sınıf, mezun olduğu lise ve ailesinin oturduğu yer bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin kişisel bilgileriyle ilgili durumları aşağıdaki iki tabloda olduğu gibi belirlenmiştir.

Tablo 1: İslami İlimler Fakültesi Kız Örneklem Öğrencilerinin Mezun Oldukları Okullar ve Ailelerinin Yaşadığı Yerleşim Yerleri

	Lise		İmam-Hatip Lisesi		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Köy	33	14,9	20	9,0	53	24,0
İlçe	24	10,9	31	14,0	55	24,9
Şehir	46	20,8	48	21,7	94	42,5
Büyük Şehir	1	0,5	18	8,1	19	8,6
Toplam	104	47,1	117	52,9	221	100,0

İslami İlimler Fakültesinde okuyan kız örneklem öğrencilerin ailelerinin %51,1 oranında, yarıdan fazlasının şehir ve büyükşehirde oturduğu; dörtte bir oranında köy (%24,0), diğer dörtte bir oranının da (%24,9) ilçe merkezlerinde oturduğu görülmüştür. İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrencilerin lise mezunlarından %8,1 puan fazlasıyla ailesi büyükşehirde oturan öğrenciler oldukları tespit edilmiştir. Bu durum ailesi büyükşehirde oturan İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrencilerin lise mezunlarına göre İslami İlimler Fakültesi tercihlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: İslami İlimler Fakültesi Örneklem Öğrencilerinin Lise Eğitim Durumları ve Hangi Sınıfta Oldukları

	Lise		İmam-Hatip Lisesi		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1. Sınıf	23	22,1	24	20,5	47	21,3
2. Sınıf	21	20,2	14	12,0	35	15,8
3. Sınıf	12	11,5	22	18,8	34	15,4
4. Sınıf	12	11,5	12	10,3	24	10,9
Hazırlık	36	34,6	45	38,5	81	36,7
Toplam	104	47,1	117	52,9	221	100,0

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinden ankete katılan örneklem öğrencilerinin 104 tanesi (%47,1) lise mezunu iken, 117 tanesi (%52,9) İmam-Hatip Lisesi mezunudur. İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrenciler lise mezunu öğrencilerden sadece 6 puan fazladır. Bu durumun, İslami İlimler Fakültesi kız-erkek genel öğrenci profilini de yansıttığı düşünülmektedir. Bu sonuç, İlahiyat ve İslami İlimler Fakültelerini daha çok İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrencilerin tercih ettiği algı ve kabulünün aksine dini yükseköğrenimi lise ve İmam-Hatip Lisesinde okumuş olan öğrencilerin eşit oranda tercih ettiğini göstermektedir. Düşünülenin aksine İslami İlimler öğrenci profilinin büyük çoğunluğunun İmam-Hatip Lisesi mezunu olmadığı görülmektedir.

5. İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Kampüs Camii Farkındalığı

İslami İlimler Fakültesi kız örneklem öğrencilerinin cami ile ilgili farkındalıklarını ölçmek için Kampüs Camii'nin fiziki mimarisiyle ilgili sorulan soruları Tablo 3'de görüldüğü gibi cevaplamışlardır.

Tablo 3: İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinde Kampüs Camii Farkındalığı

Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır.	N	%	Kampüs Camii'nde bayanların namaz kılacağı yer yoktur.	N	%
Tamamen Katılıyorum	29	13,1	Tamamen Katılıyorum	5	2,3
Katılıyorum	20	9,0	Katılıyorum	1	,5
Fikrim Yok	115	52,0	Fikrim Yok	19	8,6
Katılmıyorum	16	7,2	Katılmıyorum	42	19,0
Hiç Katılmıyorum	41	18,6	Hiç Katılmıyorum	154	69,7
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0

İslami İlimler Fakültesi kız örneklem öğrencileri Kampüs Camii'nin iç fiziki özellikleriyle ilgili "Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır" sorusuna da %52 oranında fikrim yok cevabı vermişlerdir. Yüksek oranda Kampüs Camii'nin iç yapısı hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirten aynı öğrenciler; "Kampüs Camii'nde bayanların namaz kılacağı yer yoktur" sorusuna ise %69,7 oranında hiç katılmıyorum ve %19,0 oranında katılmıyorum diyerek %88,7 oranında Kampüs Camii'nde bayanların namaz kılacağı yer olduğunu belirtmiş olmaları, bayanların yaygın olarak teravih namazlarına katıldığından dolayı ve genelde camilerde bayanlara namaz kılmaları için yer ayrıldığı malumatından hareketle cevap verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Kız Öğrencilerin Cami ve Cami-Eğitim İlişkisi Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri

Kampüs Camii okuluma (fakülteme) uzak olduğu için gidemiyorum.	N	%	Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum.	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	1,4	Tamamen Katılıyorum	7	3,2
Katılıyorum	6	2,7	Katılıyorum	17	7,7
Fikrim Yok	6	2,7	Fikrim Yok	16	7,2
Katılmıyorum	43	19,5	Katılmıyorum	51	23,1
Hiç Katılmıyorum	163	73,8	Hiç Katılmıyorum	130	58,8
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0
Fakültemizde kız ve erkek mescitleri olduğu için kampüste camiye ihtiyaç yoktur.	N	%	Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum.	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	1,4	Tamamen Katılıyorum	1	0,5
Katılıyorum	17	7,7	Katılıyorum	2	0,9
Fikrim Yok	4	1,8	Fikrim Yok	11	5,0
Katılmıyorum	45	20,4	Katılmıyorum	36	16,3
Hiç Katılmıyorum	152	68,8	Hiç Katılmıyorum	171	77,4
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0
Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur.	N	%	Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencilerin ihtiyacı vardır.	N	%
Tamamen Katılıyorum	1	0,5	Tamamen Katılıyorum	157	71,0
Katılıyorum	2	0,9	Katılıyorum	48	21,7
Fikrim Yok	9	4,1	Fikrim Yok	9	4,1
Katılmıyorum	35	15,8	Katılmıyorum	2	0,9
Hiç Katılmıyorum	174	78,7	Hiç Katılmıyorum	5	2,3
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0

Kampüs Camii'nin hemen yüz metre önünde kible tarafında İslami İlimler Fakültesinde eğitim gören kız öğrenciler, “Kampüs Camii okuluma (fakülteme) uzak olduğu için gidemiyorum” sorusuna %93,3 oranında katılmıyorum ve hiç katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek böyle bir problemleri olmadığını belirtmişlerdir. “Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum” sorusuna %58,8 oranında hiç katılmadıklarını beyan ederek camiye gitmeyi düşündüklerini/istediklerini belirtmişlerdir. Fakülte'deki kız mescidinde vakit namazlarını eda edebilen kız öğrenciler “Fakültemizde kız ve erkek mescitleri olduğu için kampüste camiye ihtiyaç yoktur” sorusuna %89,2 oranında hiç katılmıyorum ve katılmıyorum seçeneklerini işaretleyerek, kampüste cami olması gerektiğini ve bundan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak 20 (%9,1) kız öğrencinin camiye ihtiyaç olmadığını belirttiği, 4 öğrencinin de fikrim yok seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Tablo 4'de sorulan “Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum” olumsuz sorusuna örneklem öğrencileri, hiç katılmıyorum (%77,4) ve katılmıyorum (%16,3) cevabı vererek %93,7 oranında Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye katkısının olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Kampüs Camii'nin ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı olup olmadığını anlamak için sorulan “Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur” olumsuz sorusunu öğrencilerin %94,5'i hiç katılmıyorum ve katılmıyorum seçenekleriyle olumsuzlayarak öğrencinin Kampüs Camii'nin ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyacı olduğu düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Kampüs Camii'nde sosyal etkinlikler düzenlenmesinin bir ihtiyaç olup olmadığıyla ilgili kız öğrencilere sorulan; “Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencilerin ihtiyacı vardır” sorusuna öğrenciler %71,0 oranında tamamen katıldıklarını, %21,7 oranında da katıldıklarını belirterek, %92,7 oranında olumlu olarak, önceki olumsuz çapraz sorudaki neticeyi %1,8 düşük oranla desteklemişlerdir.

Tablo 5: Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre Kampüs Camii'nin ve Din Görevlisinin Rehberliğine İhtiyaç Duyma ve Kampüs Camii'nin Sosyal Etkinlikler Düzenlemesinin İhtiyaç Olup Olmadığında Anlamlı Bir Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları:

Boyutlar	Mezun Olunan Okul	N	M	S	F	P
Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur.	Lise	104	1,307	0,697	1,791	0,182
	İHL	117	1,265	0,563		
Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencilerin ihtiyacı vardır.	Lise	104	4,596	0,757	0,397	0,529
	İHL	117	4,572	0,854		

Tablo 5'te öğrenciler mezun oldukları okul durumuna göre gruplandıklarında, öğrencinin Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyacı olmama düzey ortalamaları lise öğrencilerinde $M=1,307$ iken, İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrencilerde $M=1,265$; ($P=0,182$; $P>0,05$) oluğu gözlenmiştir. Buna göre kız öğrencilerin Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyacı duymama düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlemlenmiştir. Aynı öğrencilerin Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencilerin ihtiyacı olduğuna dair düşünce düzeylerinde lise mezunu öğrencilerde ortalama $M=4,596$ iken, İHL öğrencilerinde bu düzey $M=4,572$ 'dir. Bu boyutta da mezun olunan okul durumuna göre normal lise mezunu kız öğrenciler ile İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrenciler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir fark yoktur ($P>0,05$).

Tablo 6: Öğrencilerin Kampüs Camii'ni Tanıma ve Camide Cemaat Namazlarına Katılma İstek ve Düşünce (Eğitim Hayatlarında Camiye İhtiyaç Duyup Duymama) Ortalamaları

	N	M*	S
Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır.	221	2,90	1,1950
Kampüs Camii'nde bayanların namaz kılacağı yer yoktur.	221	1,46	0,8501
Kampüs Camii okuluma (fakülteme) uzak olduğu için gidemiyorum.	221	1,38	0,7871
Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum.	221	1,73	1,0897
Fakültemizde kız ve erkek mescitleri olduğu için kampüste camiye ihtiyacı yoktur.	221	1,52	0,9561
Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum.	221	1,30	0,6504
Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur.	221	1,28	0,6290
Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencilerin ihtiyacı vardır.	221	4,58	0,8082
<i>* Puanlama 1-5 arasındır; 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.</i>			

Tablo 6'daki ortalamalar olumsuz olarak sorulmuş olan ilk yedi soruda en yüksek ortalama, Kampüs Camii'ni tanıma ile ilgili caminin iç mimarisi hakkında sorulan sorunun

cevabında görülmektedir. En düşük ortalama ise Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur sorusunun cevabında görülmüştür. Olumlu olarak sorulan Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencilerin ihtiyacı vardır sorusuna katılım en yüksek düzeyde olmuştur.

6. İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Kampüs Camii Merkezli Performansları

Toplumumuzda normal namaz vakitlerinde cemaatle namaz kılmak için kadınların camide cemaat namazına katılma alışkanlıkları yoktur. Teravîh namazlarına giden ya da yolu camiye düşen ve camide namaz kılmak isteyen kadınlar, caminin en izbe ve loş yerlerinde namaz kılmak zorunda kaldıkları gibi, “Ne işin var burada” der gibi yaklaşımlara da muhatap olabilmektedirler.¹⁵ Cuma namazı kadınlara farz olmadığı için, cuma namazına kadınların gelebileceği düşünülerek camide kadınların namaza katılımı için bir düzenleme yapılmamaktadır. Bundan dolayı kadınlar diğer vakitlerde camiye gitmedikleri gibi cuma namazı içinde camiye gitmeyi düşünmemektedirler. İlmihallerde kadınların cuma namazı kılmalarıyla ilgili hüküm şöyledir: “Cuma namazı erkeklere farz olup kadınlara farz değildir. Bu konuda bütün fakihler görüş birliği etmiştir. Fakat kadınlara da camiye gelip cuma namazı kılsalar, bu namazları sahih (geçerli) olur ve artık o gün ayrıca öğle namazı kılmazlar.”¹⁶

Toplumumuzda kadınların cemaat ve cuma namazına katılma alışkanlıkları olmadığı gibi İslami İlimler Fakültesinde öğrenim gören kız öğrencilerin de Kampüs Camii'nde cemaat ve cuma namazlarına katılma alışkanlıkları yoktur. Vakit namazlarını ve cuma günü cuma namazı vaktinde öğle namazlarını fakülte'deki bayan mescidinde ferdi olarak kıldıkları bilinmektedir. Kız öğrencilerin cami performanslarını ölçmek için normal camiye giden bir Müslümana sorulan soruları sorarak, kız öğrencilerin cemaat namazı ve camideki vaaz ve hutbelerden istifadelerini (performanslarını) Tablo 7'de ölçmeye çalıştık.

¹⁵ Karslı, İbrahim H. (2013). “Kadın, Sosyal Hayat ve Camii”. *Cami, Kadın ve Aile* İçinde, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. s.36.

¹⁶ İlmihal, 2012: I, 290.

Tablo 7: İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Cami Performansları

Kampüste cami ve din görevlisinin olması namazlarımı camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar.	N	%	Kampüs Camii'nde namazlarda din görevlisiyle görüşmem çeşitli soru ve sorunlarımı çözmemi sağlar.	N	%
Tamamen Katılıyorum	157	71,0	Tamamen Katılıyorum	121	54,8
Katılıyorum	47	21,3	Katılıyorum	60	27,1
Fikrim Yok	14	6,3	Fikrim Yok	30	13,6
Katılmıyorum	1	0,5	Katılmıyorum	5	2,3
Hiç Katılmıyorum	2	0,9	Hiç Katılmıyorum	5	2,3
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0
Kampüs Camii'nde cuma namazlarına katılmam genel ve güncel dini konulardan haberdar olmamı sağlar.	N	%	Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum.	N	%
Tamamen Katılıyorum	99	44,8	Tamamen Katılıyorum	31	14,0
Katılıyorum	52	23,5	Katılıyorum	44	19,9
Fikrim Yok	61	27,6	Fikrim Yok	77	34,8
Katılmıyorum	4	1,8	Katılmıyorum	38	17,2
Hiç Katılmıyorum	5	2,3	Hiç Katılmıyorum	31	14,0
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0
Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	N	%	Bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünüyorum.	N	%
Tamamen Katılıyorum	98	44,3	Tamamen Katılıyorum	135	61,1
Katılıyorum	59	26,7	Katılıyorum	59	26,7
Fikrim Yok	42	19,0	Fikrim Yok	19	8,6
Katılmıyorum	10	4,5	Katılmıyorum	4	1,8
Hiç Katılmıyorum	12	5,4	Hiç Katılmıyorum	4	1,8
Toplam	221	100,0	Toplam	221	100,0

İslami İlimler Fakültesi kız örneklem öğrencileri, “Kampüste cami ve din görevlisinin olması namazlarımı camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar” sorusuna %92,3 oranında katıldıklarını ve tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu soruyu bir tecrübe olarak değil de önerme olarak düşünen kız öğrenciler algı ve düşüncelerine dayanarak cevaplamışlardır. Halbuki kız öğrencilerin Kampüs Camii'ne cemaat namazlarına gitmedikleri bilindiği gibi, kendilerine caminin fiziki durumuyla ilgili sorulan; “Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır” sorusuna %52,0 fikrim yok ve %22,1 oranında katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerini işaretleyerek, Ahşap oymacılık sanatıyla yapılmış olan Kampüs Camii vaaz kürsüsü, minber ve mihrapla ilgili farkındalıklarının olmadığı görülmüştür. Öğrenciler, Tablo 4'te Kampüs Camii algı ve

düşünceleriyle ilgili sorulan “Fakültemizde kız ve erkek mescitleri olduğu için kampüste camiye ihtiyaç yoktur” şeklindeki soruya %89,2 oranında katılmadıklarını belirterek, caminin bir ihtiyaç olduğunu, kampüste cami olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum, kız öğrenciler camiye gitmeseler de caminin dini kültür açısından üniversite kampüsünde ihtiyaç olduğuna inandıklarını göstermektedir. Çünkü, “Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum” şeklindeki olumsuz soruya %81,9 oranında katılmadıklarını belirterek, camiye gitmek için zaman ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Kampüs Camii’nde namazlarda din görevlisiyle görüşmem çeşitli soru ve sorunlarımı çözmemi sağlar” sorusuna %81,9 oranında tamamen katılıyorum ve katılıyorum seçeneğini işaretleyerek, kız öğrencilerin camide görevli din görevlisiyle görüştiklerinde birçok problemlerinin çözüleceğine inandıklarını göstermektedir. Bu oran kız öğrencilerin camiye gitmek için zaman ayırmayı düşündüklerini belirttikleri oranla aynı çıkmıştır. Bu durum öğrencilerin camiye, cemaate gidilmesi gerektiği düşüncesinde olduklarını ancak toplumun kolektif bilincinde yer etmiş olan; “Kadınların özel odalarında kırdıkları namaz, evlerinde kırdıklarından daha faziletlidir, evlerinde kırdıkları namaz da mescitte kırdıklarından daha faziletlidir.”¹⁷ rivayetine katılmadıkları, aksine cemaate katılmak için camiye gitmek gerektiğine inandıklarını göstermektedir.

“Kampüs Camii’nde cuma namazlarına katılmam genel ve güncel dini konulardan haberdar olmamı sağlar” sorusuna %44,8 oranında tamamen katılıyorum ve %23,5 katılıyorum cevabıyla kız öğrencilerin %68,3 oranında cuma namazına katılmanın kendilerine genel ve güncel dini konularda katkı sağlayacağına inandıklarını göstermektedir. %27,6 kız öğrenci fikrim yok seçeneğini, %4,1 oranında da katılmıyorum seçeneği işaretlemiştir. “Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum” sorusuna cuma namazına hiç gitmedikleri halde kız öğrencilerin %14,0’ü tamamen katılıyorum, %19,9’u da katılıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. %33,9 oranında bu seçenekleri işaretleyen kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmaları durumunda cuma namazlarından istifade edebilecekleri düşüncesinde olduklarını yansıttıkları görülmektedir.

Cuma namazlarının öğrenci dindarlığına katkısıyla ilgili; “Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum” sorusuna öğrenciler %44,3 oranında tamamen katılıyorum, %26,7 oranında da katılıyorum seçeneğiyle

---

¹⁷ Ebu Davud, Salat, 53.

cevaplama, kız öğrencilerin %71 oranında cuma namazına gitmelerinin öğrenci dindarlığını olumlu yönde etkileyeceğini düşündüklerini göstermektedir. Kız öğrencilerden %19,0'u fikrim yok seçeneğini işaretlemiş; 10 öğrenci (%4,5) katılmadığını, 12 öğrenci de (%5,4) hiç katılmadığını belirtmiştir. Kız örneklem öğrencileri, "Bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünüyorum" sorusuna %61,1 oranında tamamen katıldıklarını, %26,7 oranında da katıldıklarını belirtmişlerdir. Kız öğrenciler, Ramazan aylarında kadınların yoğun dini duygu olarak yaşadıkları bu uygulamanın toplum dindarlığını olumlu olarak etkilediğini düşünmektedirler.

7. İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Kampüs Camii Merkezli Performans Düzeylerinin Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre Farklaşması ile İlgili Bulgular

İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri, İmam-Hatip Lisesi, normal lise ve diğer meslek liselerinin mezunlarını kabul etmektedirler. İmam-Hatip Lisesi, dini eğitim yapan bir ortaöğretim kurumu olduğu için diğer lise ve meslek lisesi mezunlarına göre Arapça ve diğer meslek dersleri alt yapısıyla dini yükseköğrenime başlamaktadırlar. Dini yükseköğrenimde mezun olunan okula göre kız öğrencilerin camii performans düzeylerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için bağımsız grup t-testi yapılmıştır.

Tablo 8: Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre Genel Performans Düzeyleri Puanlarında Anlamlı Bir Farkın Olup Olmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları:

Boyutlar	Mezun Olunan Okul	N	M	S	F	P
Kampüste cami ve din görevlisinin olması namazlarını camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar.	Lise	104	4,615	0,741	0,088	0,767
	İHL	117	4,606	0,681		
Kampüs Camii'nde namazlarda din görevlisiyle görüşmem çeşitli soru ve sorunlarımı çözmemi sağlar.	Lise	104	4,326	0,989	0,359	0,550
	İHL	117	4,273	0,906		
Kampüs Camii'nde cuma namazlarına katılmam genel ve güncel dini konulardan haberdar olmamı sağlar.	Lise	104	4,086	1,034	0,047	0,828
	İHL	117	4,051	0,972		
Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum.	Lise	104	2,942	1,305	2,199	0,140
	İHL	117	3,102	1,147		
Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	Lise	104	3,865	1,254	5,540	0,019*
	İHL	117	4,119	1,026		
Bayanların teravih namazlarına katılmasının	Lise	104	4,326	1,083	25,389	0,000*

toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünüyorum.	İHL	117	4,529	0,595		
--	-----	-----	-------	-------	--	--

* P<0,05

Tablo 8’de görülen kız örneklem öğrencilerinin mezun oldukları okula göre cami merkezli performanslarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ile ilgili yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda; kız öğrencilerin Kampüs Camii’nde cemaatle namaz kılmanın kendilerine huzur verdiği, din görevlisiyle görüşerek çeşitli soru ve sorunlarını çözmelerini sağladığı, cuma namazına katılmanın genel ve güncel dini konulardan haberdar olmalarını sağladığı, cuma namazlarında namazdan önce vaaz dinlemekten istifade ettikleri boyutlarında, lise mezunu öğrencilerle İmam-Hatip Lisesi (İHL) mezunu öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($P>0,05$). Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarını öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünme boyutu ile bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünme boyutunda lise mezunu öğrencilerle İHL mezunu öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P<0,05$).

Örneklem öğrencilerinin “Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum” sorusunda İmam-Hatip Lisesi mezunlarının puanları ($M=4,11$) iken, lise mezunu kız öğrenciler daha düşük ($M=3,86$) puandadırlar. Yine İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrenciler, “Bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünüyorum” sorusuna ($M=4,52$) daha yüksek oranda iken, lise mezunu kız öğrenciler ($M=4,32$) puanla daha düşük oranla cevap vermişlerdir. Analiz sonucunda kız öğrencilerin ve bayanların camide cemaat namazına katılmalarıyla ilgili sorulara İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrencilerin daha yüksek performansta cevap verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin mezun oldukları okul değişkenine göre kız öğrencilerin cuma namazına katılmalarının ve bayanların teravih namazlarına katılmalarının toplum dindarlığına katkı sağlayacağını düşünce düzeylerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma vardır ($p<0,05$).

8. İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Ailelerinin Yaşadığı Yer Faktörünün Öğrencilerin Cami Performanslarını Etkilemesi

Üniversite öğrencilerinin yetiştikleri çevre ve bu çevreye dayalı olarak edindikleri dini bilgi, kültür ve alışkanlıklar öğrencilerle beraber yükseköğrenime taşınmaktadır. Üniversiteye taşınan bu bilgi ve alışkanlıklar öğrencilerin kendi özel dünyalarında varlığını devam

ettirebilirken, zaman zaman aktif aldığı eğitim ile çatışmalar da yaşanabilmektedir. Bu yaklaşım tarzları yükseköğrenim sürecinde daha evrensel boyutta gelişerek değişim gösterebildiği gibi, içe kapanma ya da yerelleşme yönünde değişime de uğrayabilmektedir. Dini yükseköğrenim için üniversiteye daha özelden İslami İlimler ve İlahiyat Fakültelerine gelen öğrenciler, dini yükseköğrenim öncesi çevrelerinden edindikleri dini bilgi ve alışkanlıklar sebebiyle farklı düşünce ve uygulamalar ortaya koyabilmektedirler. Kampüs Camii ve cemaate devam konusunda kız öğrencilerin ailelerinin oturduğu yerleşim birimi yani öğrencilerin yetiştikleri çevre faktörüne göre Kampüs Camii merkezli performanslarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını test etmek için uygulanan Tek Yönlü Anova ve Tukey çoklu karşılaştırma sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Ailenin Oturduğu Yere Göre Kız Öğrencilerin Kampüs Camii Merkezli Performanslarının Tek Yönlü Anova ve Tukey Sonuçları

Boyutlar	Ailenin Yaşadığı Yer	N	M	S	F	P	Fark
Kampüste cami ve din görevlisinin olması namazlarımı camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar.	a) Köy	53	4,490	0,868	0,983	0,402	d-b,c,a
	b) İlçe	55	4,654	0,584			
	c) Şehir	94	4,617	0,704			
	d) Büyükşehir	19	4,789	0,535			
	Toplam	221	4,610	0,708			
Kampüs Camii’nde namazlarda din görevlisiyle görüşmem çeşitli soru ve sorunlarımı çözmemi sağlar.	a) Köy	53	4,169	0,955	0,560	0,642	b-c,d,a
	b) İlçe	55	4,400	0,760			
	c) Şehir	94	4,319	1,028			
	d) Büyükşehir	19	4,263	0,991			
	Toplam	221	4,298	0,944			
Kampüs Camii’nde cuma namazlarına katılmam genel ve güncel dini konulardan haberdar olmamı sağlar.	a) Köy	53	3,886	1,068	1,139	0,334	d-b,c,a
	b) İlçe	55	4,163	0,938			
	c) Şehir	94	4,063	1,013			
	d) Büyükşehir	19	4,315	0,885			
	Toplam	221	4,067	0,999			
Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum.	a) Köy	53	2,849	1,133	1,904	0,130	b-c,a,d
	b) İlçe	55	3,345	1,250			
	c) Şehir	94	2,989	1,257			
	d) Büyükşehir	19	2,789	1,134			
	Toplam	221	3,027	1,224			
Kız öğrencilerin cuma namazlarına	a) Köy	53	4,000	1,000	0,545	0,652	b-c,a,d
	b) İlçe	55	4,054	1,078			

katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	c) Şehir	94	4,031	1,186			
	d) Büyükşehir	19	3,684	1,192			
	Toplam	221	4,000	1,144			
Bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünüyorum.	a) Köy	53	4,264	0,943	1,420	0,238	b-d,c,a
	b) İlçe	55	4,581	0,737			
	c) Şehir	94	4,414	0,920			
	d) Büyükşehir	19	4,578	0,606			
	Toplam	221	4,434	0,864			

Tablo 9'daki bulgulara göre kampüste cami ve din görevlisi olmasının öğrenciyi huzurlu yapması, Kampüs Camii'nde cemaat ve cuma namazlarına katılmanın dini ve güncel bilgiler elde etmeye vesile olması, cuma namazlarında vaaz ve hutbelerden istifade edilmesi, kız öğrencilerin cuma namazına katılmasının öğrenci dindarlığına katkı sağladığına, bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediği hususlarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($P>0,05$).

Kampüste cami ve din görevlisinin olması ve namazların camide kılınmasının öğrenciyi huzurlu yaptığı boyutunda ailesi köyde oturanların ortalaması şehirde oturanlardan daha düşük, şehirde oturanların ortalamaları da ilçede oturanlardan daha düşüktür. Ailesi büyük şehirde oturanların ortalamaları ise ilçede oturanlardan daha yüksek çıkmaktadır. Genel ortalamada anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Kampüs Camii'ne cemaate gidip din görevlisiyle görüşmenin kız öğrencilerin çeşitli soru ve sorunlarını çözmelerine yardımcı olma ortalamaları ile Kampüs Camii'nde cuma namazlarına katılmanın genel ve güncel dini konulardan haberdar olmayı sağlaması ortalamaları da camiye gitmenin huzur vermesi ortalamalarıyla aynı düzeydedir.

Kız öğrencilerin cuma namazı öncesi camiye erken gitme ve vaaz dinleyerek istifade etme durumları ile ilgili ortalamalarında anlamlı bir farklılık yoktur. Ortalama düzeylerinde ailesi büyükşehirde oturanlar köyde oturanlardan daha düşük, köyde oturanların da şehirde oturanlardan daha düşük olduğu, şehirde oturanların ise ilçede oturanlardan daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Ailesi ilçede oturan öğrencilerin ortalamaları diğerlerinden daha yüksek düzeydedir. İslami İlimler Fakültesi kız öğrencileri, kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünmeleriyle ilgili ailelerinin oturduğu yere göre ortalamalarında anlamlı bir farklılık yoktur. Ailesi ilçe merkezinde oturan öğrencilerin ortalama düzeyleri diğerlerinden daha yüksektir. Aileleri ilçe merkezinde oturanları sırasıyla şehir, köy ve büyükşehir takip etmektedir. Kız öğrencilerin bayanların teravih namazlarına katılmasının toplum dindarlığını olumlu etkilediğini düşünme

düzelelerinde ailelerinin yerleşim yerlerine göre anlamlı bir farklılık yoktur. Ailesi ilçede oturan öğrencilerin sırasıyla köyde, şehirde ve büyükşehirde oturanlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür.

9. İslami İlimler Fakültesi Kız Öğrencilerinin Kampüs Camii ve Din Görevlisinden Beklentileri

İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerine açık uçlu soru olarak yöneltilen “Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüs Camii'nin öğrenciye daha iyi hizmet verebilmesi için Kampüs Camii'nde başka ne gibi fiziki özellikler olmalıdır? Lütfen belirtiniz” şeklindeki soruya 221 örneklem öğrencisinden %36,0 oranında 81 öğrenci cevap vermiş olup, bu 81 öğrenciden %13'ü de fikrim yok, her şey gayet güzel, caminin mevcut durumundan memnunum, dışarıya açık hava sohbet mekanları oluşturulabilir gibi cevaplar yazmışlardır. Bu %13'lük grup da dikkate alındığında öğrencilerin yaklaşık %77,0 oranında Kampüs Camii ile ilgili görüş bildirmemiş olmaları, günlük eğitim hayatları içinde Kampüs Camii ile ilgili bir gündemlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Görüş bildiren öğrencilerden yine %12'si bayan giriş kapısı kapalı olduğu için camiye gidemediklerini belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin %8,0'i bayan abdesthanelerinin daha rahat abdest alınabilir hale getirilmesi (oturacak yer, terlik, sabun, peçete gibi ihtiyaçlar) gerektiğini ifade etmişlerdir. %67,0 öğrenci, Kampüs Camii'nde kızlar için Kur'an eğitimi, hafızlık kursu, eğitim merkezi oluşturulması, kütüphane hizmeti gibi eğitime dönük faaliyetlerin yapılmasının iyi olacağını dile getirmişlerdir. Diğer dikkat çeken istek ve öneriler şunlardır: Caminin alt katına derslikler açılmalı, kütüphane olmalı, Kur'an dinletisi olmalı, eğitim öğretimin asıl kaynağı olan camide her hafta vaaz yapılmalı, kitap okuma ortamları olmalı, kitap-kafe açılmalı, ayetlerin iniş sebeplerinin anlatıldığı sohbet grupları kurulmalı, din görevlisine rahat ulaşabileceğimiz bir mekan oluşturulmalı, öğrencilere özellikle tesettür hakkında sohbetler ve kız-erkek arkadaşlığının günah olduğu sohbetler verilmeli, öğrencilere çeşitli sohbetlerin yapılabileceği bir konferans salonu olmalı, cuma dışında haftada bir gün sohbet olmalı, Kampüs Camii kampüsün ortasında olmalıdır.

Anket formundaki diğer açık uçlu soruda kız öğrencilere; “Kampüs Camii ve din görevlisinin size eğitsel (temel dini bilgiler), sosyal ve psikolojik ne gibi hizmetler vermesini istersiniz? Lütfen Belirtiniz” şeklindeki soruya 68 kız öğrenci cevap yazmıştır. Yazılanlar içinde din görevlisi donanımlı olmalıdır, camiler din ve ilim yuvalarına çevrilebilir, Kur'an-ı Kerim dersleri ve dini sohbet olmalı, bilmiyorum, evet böyle hizmetleri isteriz, çok iyi olur, fikrim yok gibi ifadeler dışında, dikkat çeken beklenti ve öneriler şu şekilde özetlenebilir:

“Bizi mesleki açıdan geliştirebilir, mesleğimize hazırlayabilirler; cami bilim ve teknoloji ile birleştirilerek güzel konu ve gelişmeler doğrultusunda caminin asıl hüviyetine kavuşması sağlanabilir; bayan hocalar tarafından dini sohbetler düzenlenebilir, ilmi mütalaalar yapılabilir; okul dışından ve okuldan öğrencilere medrese usulüne uygun dersler verilebilir; din görevlisi gençlerin içinde daha çok bulunup din ve yaşam hakkında bilgilendirmede bulunmalı, dini açıdan psikolojik olumsuzluk yaşayan öğrencilere yardımcı olmalı; gelecekte iş imkanı, özellikle de kariyer alanlarıyla ilgili eğitimler olmalı; halkın sorunları ve eksiklikleri anlatılmalı; caminin altında paneller düzenlenebilir; bayanlara yönelik bir rehberlik odası kurulabilir; soru-cevap şeklinde sohbetler olmalı; genel olarak öğrencilere dini bilgiler dersleri verilmeli; öğrencilere maddi ve manevi destek üniteleri olmalı; din görevlisi her an camide öğrenciyle iletişim içinde olmalı; biz kız öğrenciler ve bayanlar için Ağrı’da gidebileceğimiz yaz kursları olmadığı için Kur’an eğitimiyle beraber İslami ilimlerin verildiği yaz kursları açılmalı; sosyo-kültürel faaliyetler artırılmalı; Kur’an meali çalışması etkinlikleri düzenlenebilir; diğer fakülte öğrencileri için temel dini bilgiler dersleri verilerek onların dikkatleri çekilebilir” ifadeleri, İslami İlimler Fakültesinde okuyan kız öğrencilerin beklentileri olarak anket formuna yansıtılan talep ve temennilerdir.

Sonuç

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinin Kampüs Camii ile ilişkileri, cami performansları ve camiden beklentileriyle ilgili yapılan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Kız öğrencilerin Kampüs Camii’ne cemaat namazlarına ve cuma namazlarına gitme alışkanlıklarını ve uygulamalarının olmadığı bilinmektedir. Bununla beraber cemaat namazı dışında Kampüs Camii’ni ziyaret edenlerin oranı %27,9 düzeyindedir. Kız öğrenciler %72,1 oranında caminin iç mimarisi hakkında bilgi sahibi değildir. Kız öğrencilerin Kampüs Camii farkındalıklarının çok düşük olduğu görülmüştür. Öğrenciler, günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmedikleriyle ilgili soruyu %18,1 oranında onaylarken, %81,9 oranında aksine camiye zaman ayırmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Kampüste camiye ihtiyaç olmadığı görüşüne %89,2 oranında katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kampüs Camii’nin öğrencinin eğitimine bir katkısının olmadığını düşünen öğrencilerin oranı sadece %6,4’dır. Öğrencilerin %93,6’sı Kampüs Camii’nin eğitime ve öğrenciye katkısının olduğuna inandıkları tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin Kampüs Camii’nin ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyacının olmadığı görüşünü öğrenciler %94,6 oranında reddetmişlerdir. Bu düşüncelerini yine %92,7 oranında

Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencinin ihtiyacı vardır sorusunu onaylayarak teyit etmişlerdir. Bu yüksek oran kız öğrencilerin Kampüs Camii'nde dini, sosyal ve psikolojik etkinlikler istemedikleri hipotezini reddetmektedir.

Bayanların cemaat namazlarına katılımıyla ilgili öğrencilerin mezun oldukları okul durumuna göre kız öğrenciler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık vardır ($P < 0,05$). Tablo 8'de İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrenciler bayanların teravih namazlarına katılımının toplum dindarlığını olumlu etkileyeceğiyle ilgili ($M=4,52$) puan ortalamasında çıkarken, lise mezunu kız öğrenciler ($M=4,32$) puan olmuştur ($P=0,00 < 0,05$). Cuma namazıyla ilgili kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağıyla ilgili soruda İmam-Hatip Lisesi mezunları ($M=4,11$) puan ile onaylarken, lise mezunu kız öğrenciler ($M=3,86$) daha düşük puanda onaylamışlardır. Cuma namazına kız öğrencilerin katılmalarının öğrenci dindarlığını etkileyeceği düşüncesi İmam-Hatip Lisesi mezunu kız öğrencilerde daha yüksektir. Bu konuda öğrencilerin mezun oldukları okullar açısından istatistiki olarak anlamlı bir farklılaşma vardır ($P=0,01 < 0,05$).

İslami İlimler Fakültesi kız öğrencilerinin altı soruyla ölçülmeye çalışılan camiye devam etme, camiden istifade etme, cuma ve cemaat namazlarına katılmayla ilgili sorulara verdikleri cevapların değerlendirilmesinde öğrencilerin ailelerinin oturdukları yerleşim birimine (köy, ilçe, şehir ve büyükşehir) göre Kampüs Camii merkezli performanslarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma görülmemiştir.

Kaynakça

- Aycan, İrfan. (2013). "İslam Geleneğinde Cami ve Kadın". *Cami, Kadın ve Aile* kitabı içinde, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. ss. 13-21.
- Aydınalp, Halil (2018). *Din ve Dünyevileşme: Kuzey Kıbrıs Örneği*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Ebu Davud es-Sicistani, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi, *Sünen-i Ebu Davud*, ss. 1221-1625; El-Kütübu's-Sitte, (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde, Haz. Salih b. Abdulaziz) Daru's-Selam, Riyad, 2000.
- İlmihal (İman ve İbadetler), (2012). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karslı, İbrahim H. (2013). "Kadın, Sosyal Hayat ve Cami". *Cami, Kadın ve Aile* kitabı içinde, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. ss. 23-37.

Kurt, Adile Aşkı (Edt.) (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Martı, Huriye (Edt.). (2015). *Diyanet İşleri Başkanlığının Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Konusunda Görüş ve Yaklaşımları*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Taslaman, Caner- Taslaman, Feryal (2019). *İslam ve Kadın*. İstanbul: İstanbul Yayınevi.

Yılmaz, Hüseyin. (2007). Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. C. 5. S. 14. ss. 107-130.